

Sentits artificials

Joan Borja i Sanz

Director de la Càtedra Enric Valor · Universitat d'Alacant

De tant en tant m'agrada tafanejar quins són els neologismes que s'incorporen al llenguatge. Per això, cada cert temps m'abellix consultar les plataformes digitals del Portal Terminològic Valencià, i del Cercaterm i la Neoloteca del Termcat. M'atrau indagar quines són les noves paraules que s'encunyen i que la gent posa en circulació, perquè diria que són reveladores respecte de les noves perspectives, les noves conceptualitzacions, les noves preocupacions i els nous coneixements socialment assumits. Si, d'acord amb la lingüística cognitiva, acceptem la premissa que la condició humana categoritza el món per mitjà de les paraules de què disposem, resulta fàcil deduir que les paraules noves que a poc a poc anem forjant al si d'una llengua són reveladores respecte dels nous camins encetats per la cultura associada a la llengua en qüestió. «Dis-me les teues paraules i et diré qui eres», en seria el postulat principal. Però aquest postulat tindria aquest bell i suggeridor corol·lari: «Dis-me quines noves paraules necessites i et diré quins són els teus canvis principals.»

No soc, per descomptat, l'únic interessat a examinar amb ulls encuriosits les noves expressions que va adoptant la llengua. L'Observatori de Neologia (OBNEO) de la Universitat Pompeu Fabra, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), el Termcat i 3Cat-ésAdir organitzen des de fa més d'una dècada la campanya «Neologisme de l'any», amb la intenció de fer visibles els temes que interessen a la societat i acostar la llengua als parlants. Amb aquest objectiu, la campanya en qüestió ofereix a la ciutadania la possibilitat d'opinar sobre el neologisme que voldrien veure incorporat al diccionari normatiu. La votació pública té lloc durant un parell de setmanes del mes de desembre, i la paraula finalment guanyadora és, lògicament, la que rep més vots. En els últims anys van triomfar, com a preferits entre els participants, neologismes com *dron* (2015), *vegà* (2016), *cassolada* (2017), *sororitat* (2018), *emergència climàtica* (2019), *coronavirus* (2020), *negacionisme* (2021), *birra* (2022), *viralitzar* (2023) o *dana* (2024). Enguany, entre les noves paraules candidates a «neologisme de l'any» hi havia *queer*, *crisi climàtica*, *influenciador*, *vespreig*, *IA*, *neurodivergent*, *salut mental*, *gazià*, *matxa* i *dejuni intermitent*. Finalment, la unitat lèxica guanyadora, amb 15.513 vots dels més de 62.000 vots emesos (un 25,6%), ha estat *vespreig*, amb el sentit —ja s'entén— d'«activitat social que consisteix a eixir abans de la nit amb amics o companys, generalment

M'atrau indagar quines són les noves paraules que s'encunyen i que la gent posa en circulació, perquè diria que són reveladores respecte de les noves perspectives, les noves conceptualitzacions, les noves preocupacions i els nous coneixements socialment assumits.

de vesprada, en bars, terrasses o altres espais d'oci, per compartir tapes, copes, música i conversa». A continuació, en segona, tercera i quarta posició, han quedat *IA*, *neurodivergent* i *salut mental*, amb percentatges respectius de vots de 22,5%, 11,8% i 11,5%.

No deixa de ser, la d'aquesta curiosa votació sobre la *paraula de l'any*, una molt precisa radiografia respecte de les direccions cap on es veu que camina el món: la reinvençió de les formes i els horaris de l'oci; el nou impuls de la revolució tecnològica i del coneixement de la mà de la intel·ligència artificial, l'estimació i la reivindicació de la diversitat quant a les maneres de pensar i de sentir (i també quant a l'orientació sexual) en un món que perillosament tendeix a l'anivellament i l'homogeneïtzació; les noves formes de la comunicació (i de la influència ideològica) que es produeixen de la mà de les xarxes socials (i de la vida digital en general); els problemes emocionals que es deriven del canvi de paradigma que s'està produint en les maneres de viure i de relacionar-nos; la increïble persistència de les guerres; les noves cultures del cos i de la gastronomia; etc.

Però és un altre neologisme, incorporat enguany al Portal Terminològic Valencià, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, el que m'ha cridat poderosament l'atenció: el de *visió artificial*. Apareix definit en el referit Portal de la manera següent: «f. *TECNOL./INFORM.* branca de la intel·ligència artificial que s'ocupa de la programació d'ordinadors amb algorismes capaços d'interpretar el contingut de les imatges i que utilitza dades obtingudes amb sensors de visió que identifiquen especialment la forma, la ubicació, l'orientació i les dimensions d'un objecte.» Uf! De seguida —dic— m'ha cridat poderosament l'atenció perquè és una noció que remet, precisament, a una qüestió que em sembla nuclear respecte de les potencialitats de la IA: la facultat no solament per a identificar «la forma, la ubicació, l'orientació i les dimensions»

de les coses, sinó també —i sobretot!— per a «interpretar el contingut de les imatges».

«Interpretar les imatges...» Quasi res, diu el paperet! Va ser l'informàtic **Jordi Linares**, especialista en IA, qui al seu dia em va començar a despertar un interès punyent per les fronteres i els horitzons de les aplicacions digitals actuals [https://alicanteplaza.es/amb-anima-oberta-i-cor-de-poeta]. I una de les reflexions més estimulants que recorde que al seu dia va fer, l'amic Linares, és que, fins al moment actual, la IA s'havia alimentat essencialment a partir d'informació digitalitzada disponible en Internet, la qual cosa, evidentment, limitava la capacitat d'identificar patrons, d'inferir models, de deduir regularitats, d'adquirir experiències, de construir informació i de generar nous coneixements a partir d'estímuls sensorials. Dit d'una altra manera: que, en bona mesura, les capacitats privatives de les persones respecte de les aplicacions sostingudes amb xarxes neuronals artificials derivaven del fet que nosaltres disposem d'un cos dotat de sentits que ens permet d'interactuar físicament amb el món físic i d'inferir aprenentatges a partir de l'experiència. Però el mateix Linares ja advertia que aquesta limitació sensorial està començant a ser superada, perquè la robòtica està evolucionant amb passos de gegant en la capacitat de reconèixer els elements del món real, d'interactuar-hi i d'*aprendre'n* de manera directa.

Parlar de *visió artificial* apunta, justament, en la direcció d'aquest camí possible en què els dispositius electrònics comencen a poder

percebre, identificar, reconèixer i processar la realitat d'una manera *ressemblant* —no m'atreisc a escriure *equivalent*— a la que fem servir els humans per mitjà del sentit de la vista. I sobra dir que, en paral·lel al desenvolupament d'«algoritmes capaços d'interpretar el contingut de les imatges i que utilitza dades obtingudes amb sensors de visió», hi deu haver ara mateix qui també estiga treballant en el desenvolupament d'uns altres algoritmes capaços d'interpretar el contingut dels sons, i de les olors, i de les textures i dels sabors a partir de dades obtingudes per mitjà dels respectius sensors digitals d'oïda, d'olfacte, de tacte o de gust. I és segur que, de la mateixa manera que ja hem començat a parlar de *visió artificial*, prompte o tard començarà a ser pertinent parlar igualment d'*audició artificial*, d'*olfacció artificial*, de *tacte artificial* o de *paladar artificial*.

El pas següent, potser, serà que les màquines, amb tot el que hi aprendran, participaran també en l'aventura de fer evolucionar el llenguatge al costat dels humans. Ens ajudaran, tal vegada, a crear noves paraules: expressions estratègiques per a significar millor el matisos de la realitat; per a conceptualitzar millor el món —per a fer-lo més comprensible, més raonable, més ric. I qui sap si, una volta a l'any, fins i tot, també entre elles, entre vespreig i vespreig, es dedicaran a organitzar campanyes i votacions per a elegir el *neologisme de l'any*. Com li agradava de dir a **Bernat Capó**: «Tot pot ser, diu Caliu, menys una rata fer niu sota la cua d'un gat viu.»

amjasa
aigües municipals de xàbia, S.A.

Camí Cabanes, 88
Tel. 96 579 01 62 / Fax 96 579 38 81
Apart Postal, 56
03730 **Xàbia** (Alacant)
amjasa@amjasa.com